

Волинський національний університет імені Лесі Українки

Географічний факультет

Кафедра туризму та готельного господарства

Тарас Безсмертнюк

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ТУРИЗМУ

Методичні рекомендації до практичних занять

Луцьк – 2023

УДК 338.48-027.542(072)

Б-40

Рекомендовано до друку науково-методичною радою
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(Протокол № 9 від 22 травня 2023 р.)

Рецензент:

Мельничук М. М. – кандидат географічних наук, професор кафедри фізичної географії Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Безсмертнюк Т. П.

Б-40 Стратегія розвитку національного туризму : методичні рекомендації до практичних занять / *Тарас Петрович Безсмертнюк*. Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2023. 39 с.

Методичні рекомендації містять опис освітнього компонента, загальні методичні рекомендації, перелік завдань, контрольних питань для встановлення рівня знань та порядку проведення практичних занять, перелік рекомендованих джерел, необхідних для виконання для організації та проведення практичних занять, список використаних джерел, додатки.

Використання навчально-методичного видання забезпечить високий рівень знань, сприятиме глибшому розумінню актуальних питань з стратегії розвитку національного туризму.

Рекомендовано студентам 1 курсу денної форми навчання другого (магістерського) рівня вищої освіти, галузі знань 24 Сфера обслуговування, спеціальності 242 Туризм, освітньо-професійної програми Туризм.

УДК 338.48-027.542(072)

© Безсмертнюк Т. П., 2023

© Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	4
ПЕРЕДМОВА.....	5
ОПИС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА.....	6
ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ.....	8
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	11
Змістовий модуль 1. Стан розвитку національного туризму.....	11
Практичне заняття № 1.....	11
Практичне заняття № 2.....	15
Змістовий модуль 2. Стратегічні напрями розвитку національного туризму.....	17
Практичне заняття № 3.....	17
Практичне заняття № 4.....	22
Практичне заняття № 5.....	26
Змістовий модуль 3. Регіональні аспекти стратегії розвитку туризму в Україні.....	29
Практичне заняття № 6.....	29
Практичне заняття № 7.....	31
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	34
ДОДАТКИ.....	36

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

АІГУ	Асоціація індустрії гостинності України
ВВП	валовий внутрішній продукт
ДАРТ	Державне агентство розвитку туризму
ЄС	Європейський Союз
МСБ	малий та середній бізнес
НПП	національний природний парк
НТОУ	Національна туристична організація України
ETIS	European Tourism Indicators System (Європейська система індикаторів туризму для сталого управління)
URL	Uniform Resource Locator (уніфікований локатор ресурсу)

ПЕРЕДМОВА

Незважаючи на ресурсну забезпеченість та безмежні потенційні туристичні можливості, Україна на даний час не має можливості конкурувати з розвинутими туристичними державами. Для раціонального і ефективного використання туристичних, природних, лікувальних та рекреаційних ресурсів України необхідно сформувати туристично-рекреаційний простір шляхом створення та забезпечення функціонування зон розвитку туризму і розробити, впровадити та запропонувати споживачеві конкурентоспроможний національний туристичний продукт.

Єдиний шлях розв'язання системних проблем у сфері туризму – це стратегічно орієнтована державна політика, основним завданням якої є визначення туризму одним з основних пріоритетів держави, впровадження економіко-правових механізмів успішного ведення туристичного бізнесу, інвестиційних механізмів розвитку туристичної інфраструктури, інформаційно-маркетингових заходів з формування туристичного іміджу України.

ОПИС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Зміст освітнього компонента «Стратегія розвитку національного туризму» розроблено з урахуванням сучасних тенденцій в умовах формування нових соціально-економічних відносин у суспільстві, на основі системного погляду на сучасні тенденції розвитку туристичної діяльності. Вивчення освітнього компонента спрямоване на здобуття здобувачами освіти знань у галузі національного туризму та формування уявлення про основні напрями стратегічного розвитку туризму.

Зміст освітнього компонента «Стратегія розвитку національного туризму» складено відповідно до освітньо-професійної програми Туризм другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 242 Туризм з метою надання теоретичних знань і практичних навичок у сфері стратегічного розвитку туризму в Україні.

Мета викладання освітнього компонента «Стратегія розвитку національного туризму»:

- надання студентам знань про теоретико-методологічні особливості стратегії розвитку національного туризму;
- формування вмінь проведення оцінки потенціалу ресурсно-рекреаційних районів України в контексті стратегічного розвитку туризму;
- формування навичок обґрунтування проблем, перспектив та стратегічних напрямів розвитку національного туризму;
- формування знань щодо концепції сталого розвитку та отримання навичок та вмінь розробки відповідних стратегій;
- надання загальних уявлень про роль стратегічного управління у сфері туризму.

Завдання освітнього компонента:

- формування вмінь самостійного аналізу студентами чинників розвитку національного туризму;

- опанування основами методології розробки стратегій розвитку туризму на національному, регіональному та місцевому рівнях;
- засвоєння студентами регіональних особливостей стратегічного розвитку туризму в Україні;
- визначення механізмів стратегії розвитку національного туризму;
- навчити студентів формувати стратегічні пропозиції щодо удосконалення структури та досягнення збалансованого розвитку національного туризму.

Обсяг навчальної дисципліни для денної форми навчання

<i>Найменування показників</i>	<i>Характеристика навчальної дисципліни</i>
Рік навчання	1
Семестр вивчення	1
Кількість годин/кредитів	120/4
Лекційні заняття	10 год.
Практичні заняття	14 год.
Самостійна робота	88 год.
Консультації	8 год.
Форма контролю	залік

ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Освітній компонент «Стратегія розвитку національного туризму» належить до циклу вибіркових освітніх компонентів.

Даний курс є комплексним, інтегрує базові знання, вміння і навички з багатьох інших дисциплін.

Пререквізити освітнього компонента: загальні та фахові знання, отримані на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти; знання основ туризмознавства; базові знання з менеджменту та маркетингу.

Постреквізити освітнього компонента: основні положення освітнього компонента «Стратегія розвитку національного туризму» мають застосовуватися при вивченні дисциплін «Туризмологія», «Управління якістю туристичних послуг».

У результаті вивчення освітнього компонента «Стратегія розвитку національного туризму» у студента мають бути сформовані такі компетентності:

Загальні:

ЗК 1. Здатність до організації, планування, прогнозування результатів діяльності;

ЗК 4. Здатність розробляти проекти та управляти ними;

ЗК 6. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;

ЗК 7. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

Спеціальні:

СК 3. Здатність до управління туристичним процесом у публічному секторі, в туристичній дестинації, туристичному підприємстві на різних ієрархічних рівнях;

СК 4. Здатність організувати діяльність та співпрацю суб'єктів регіонального, національного та міжнародного туристичних ринків на засадах сталого розвитку з урахуванням світового досвіду;

СК 6. Здатність до аналізу, прогнозування, планування бізнес-процесів та геопросторового планування у сфері туризму та рекреації.

Результати навчання:

РН 4. Проводити аналіз геопросторової організації туристичного процесу, проектувати його стратегічний розвиток на засадах сталості;

РН 6. Аналізувати та оцінювати діяльність суб'єктів туристичного ринку, планувати результати їх стратегічного розвитку;

РН 8. Управляти процесами в суб'єктах індустрії туризму та рекреації на різних ієрархічних рівнях, які є складними, непередбачуваними і потребують нових стратегічних підходів;

РН 9. Розробляти та реалізовувати проекти у сфері туризму та рекреації на засадах економічної, соціальної і екологічної ефективності;

РН 12. Аналізувати, формулювати і реалізовувати національну та регіональну туристичну політику, вдосконалювати механізми управління туристичними дестинаціями на національному, регіональному та локальному рівнях.

Тематичний план освітнього компонента «Стратегія розвитку національного туризму» складається з трьох змістових модулів:

1. Стан розвитку національного туризму;
2. Стратегічні напрями розвитку національного туризму;
3. Регіональні аспекти стратегії розвитку туризму в Україні.

Навчальний процес здійснюється у таких формах: лекційні заняття, практичні заняття, самостійна робота студента, консультації.

Структура освітнього компонента для денної форми навчання

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Сам. роб.	Конс.	Форма контролю* /Бали
Змістовий модуль 1. Стан розвитку національного туризму						
Тема 1. Система управління розвитком національного туризму: нормативно-правова база	15	2	2	10	1	ЗП, УО/20
Тема 2. Національний туризм: стан, основні показники, специфіка, тенденції розвитку	13	–	2	10	1	ЗП, УО/15

Разом за змістовим модулем 1	28	2	4	20	2	35
Змістовий модуль 2. Стратегічні напрями розвитку національного туризму						
Тема 3. Стратегічне планування розвитку національного туризму	10	2	2	5	1	РК, УО, ДС/15
Тема 4. Стратегічне планування розвитку туристичних дестинацій	8	2	–	5	1	–
Тема 5. Кластерний підхід у стратегічному управлінні туристичними дестинаціями	15	2	2	10	1	ДП, ДС/15
Тема 6. Стратегічний маркетинг туристичних дестинацій	15	2	2	10	1	ЗПР, УО/15
Разом за змістовим модулем 2	48	8	6	30	4	45
Змістовий модуль 3. Регіональні аспекти стратегії розвитку туризму в Україні						
Тема 7. Ресурсно-рекреаційне районування України в контексті стратегічного розвитку туризму	23	–	2	20	1	ЗПР, УО/10
Тема 8. Програмно-цільовий підхід до реалізації державної регіональної політики у сфері туризму в Україні	21	–	2	18	1	ЗПР, УО/10
Разом за змістовим модулем 3	44	–	4	38	2	20
Усього годин / Балів	120	10	14	88	8	100

*Форми контролю: ДС – дискусія; РК – розв’язування кейсів; ЗПР – захист практичної роботи; УО – усне опитування; ДП – доповідь з презентацією.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття – вид навчального заняття, під час якого викладач організовує детальний розгляд здобувачами освіти окремих теоретичних положень освітнього компонента та формує вміння й навички їх практичного застосування. Основна дидактична мета практичного заняття – розширення, поглиблення та деталізація наукових знань, отриманих здобувачами освіти на лекціях і в процесі самостійної роботи та спрямованих на підвищення рівня засвоєння навчального матеріалу, прищеплення умінь і навичок, розвиток наукового мислення та усного мовлення здобувачів освіти.

В межах практичних занять організовується обговорення зі здобувачами освіти питань з тем, визначених силабусом, формуються вміння та навички застосування окремих положень освітнього компонента шляхом індивідуального виконання відповідно сформованих завдань.

Проведення практичних занять базується на попередньо підготовленому матеріалі як наслідок самостійної роботи здобувача освіти.

Оцінки, отримані здобувачем освіти під час практичних занять, враховуються при виставленні поточної оцінки за змістовими модулями з освітнього компонента «Стратегія розвитку національного туризму».

Змістовий модуль 1. Стан розвитку національного туризму

Практичне заняття № 1. Нормативно-правова база та система управління розвитку національного туризму

Мета: формування знань щодо державної політики у сфері туризму та нормативно-правової бази розвитку національного туризму.

Завдання практичного заняття

Завдання № 1. Здійснити порівняльний аналіз положень Закону України «Про туризм» від 15.09.1995 р. та законопроекту Верховної Ради України від 29.04.2021 р. про внесення змін до Закону України «Про туризм» (прийнято у першому читанні, реєстр. № 4162). Визначити та подати характеристику змін, внесених до нормативно-правового акту.

Завдання № 2. Опрацювати розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року» – документ, який визначає розвиток туристичної діяльності в Україні. Подати характеристику складових формування та реалізації державної політики у сфері туризму та курортів, основних напрямів реалізації Стратегії, механізмів та інструментів реалізації Стратегії.

Завдання № 3. Здійснити порівняльний аналіз діяльності Державного агентства розвитку туризму України (центрального органу виконавчої влади, який реалізує державну політику в галузі туризму та курортів України), Національної туристичної організації України та Асоціації індустрії гостинності України (неурядові організації). Результати оформити у вигляді таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Порівняльний аналіз діяльності Державного агентства розвитку туризму України, Національної туристичної організації України та Асоціації індустрії гостинності України

<i>Характеристика діяльності</i>	<i>ДАРТ</i>	<i>НТОУ</i>	<i>АІГУ</i>
Мета			
Утворення			
Керівництво			
Місія			
Візія			
Цілі			
Завдання			
Напрямки			
Стратегічні документи			

***Перелік контрольних питань для встановлення рівня знань та
порядку проведення практичного заняття***

1. Закон України «Про туризм» як спеціальний нормативно-правовий акт.
2. Характеристика змін, внесених до нової редакції Закону України «Про туризм».
3. Позитивні сторони та недоліки розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року».
4. Характеристика складових формування та реалізації державної політики у сфері туризму та курортів.
5. Стратегічні підходи до формування державної політики розвитку туризму.
6. Основні напрями реалізації Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року.
7. Механізми та інструменти реалізації Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року.
8. Система управління туризмом в Україні.
9. Державне агентство розвитку туризму України як центральний орган виконавчої влади, який реалізує державну політику в галузі туризму та курортів України.
10. Недержавні громадські організації та їх місце в регулюванні та розвитку туризму в Україні.
11. Національна туристична організація України як неурядова організація у сфері туризму.
12. Асоціація індустрії гостинності України як неурядова організація у сфері туризму.

**Перелік рекомендованих джерел, необхідних для виконання завдань
практичного заняття**

1. Асоціація індустрії гостинності України : веб-сайт. URL: <https://aigu.org.ua/> (дата звернення: 09.01.2023).
2. Безсмертнюк Т. П. Нормативно-правове забезпечення розвитку туристичної діяльності в Україні. *Modern trends in development science and practice*. Abstracts of VII International Scientific and Practical Conference. Varna, Bulgaria. 2021. Рр. 604–607.
3. Горіна Г. О. Державне управління туристичною діяльністю : навчальний посібник. Кривий Ріг, ДонНУЕТ, 2021. 110 с.
4. Державне агентство розвитку туризму : веб-сайт. URL: <https://www.tourism.gov.ua/> (дата звернення: 09.01.2023).
5. Масюк Ю. О. Стратегічне управління розвитком туризму в Україні : дис. ... канд. економ. наук : 08.00.03 / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка МОНУ. Львів, 2017. 318 с.
6. Національна туристична організація України : веб-сайт. URL: <https://www.ntoukraine.org/> (дата звернення: 09.01.2023).
7. Порівняльна таблиця до проектів Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері туризму». URL: <https://www.ntoukraine.org/assets/files/ntou-analitycs-tourismlawproject.pdf> (дата звернення: 09.01.2023).
8. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 р. № 168-р. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-p#Text> (дата звернення: 09.01.2023).
9. Про туризм : Закон України від 15.09.1995 р. № 324/95-ВР. Дата оновлення : 16.10.2020 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 09.01.2023).

Практичне заняття № 2. Національний туризм: стан, основні показники, специфіка, тенденції розвитку

Мета: формування знань щодо стану, основних показників, специфіки та тенденцій розвитку національного туризму.

Завдання практичного заняття

Завдання № 1. Опрацювати видання «Туристичний барометр України», «Туристичний барометр України 2020» – статистичні дослідження динаміки розвитку туристичної галузі України. Здійснити аналіз основних показників туристичної статистики України згідно варіанту (див. табл. 2.1) за період з 2009 року по 2020 рік.

Таблиця 2.1

Розподіл варіантів

<i>Номер здобувача освіти у списку академічної групи</i>	<i>Назва показника</i>
Туристичний попит	
1	Туристичні потоки
2	Розміщені у колективних засобах розміщення
3	Ночівлі та тривалість перебування
4	Витрати відвідувачів
5	Пасажиropотоки
6	Відвідуваність музеїв
7	Відвідуваність національних природних парків України
Туристична пропозиція	
8	Суб'єкти господарювання та зайнятість
9	Результати діяльності підприємств
10	Туристичний збір
11	Інвестиції
Платіжний баланс України	
12	Динаміка окремих статей Платіжного балансу України
Допоміжний (сателітний) рахунок туризму	
13	Валова додана вартість в туризмі

Завдання № 2. Проаналізувати стан економіки туризму України, зокрема за такими показниками, як міжнародні надходження у сфері туризму, частка туризму у ВВП, доходи та зайнятість у сфері розміщення та інші економічні показники туризму.

Завдання № 3. Здійснити статистичний аналіз окремих показників розвитку туристичної діяльності в Україні в умовах воєнного стану за даними вебсайту Державного агентства розвитку туризму.

Перелік контрольних питань для встановлення рівня знань та порядку проведення практичного заняття

1. Туризм як сфера господарської діяльності в Україні.
2. Значення сфери послуг та її складової частини – туризму, в структурі економіки України.
3. Умови розвитку національного туризму: природно-географічні, історико-політичні, соціально-економічні, демографічні.
4. Основні передумови економічної ефективності туристської галузі України.
5. Контрольні показники розвитку національного туризму.
6. Показники, як характеризують стан туристичного ринку, кількість туристів та екскурсантів за регіонами, районами, містами та курортами.
7. Соціально-економічні проблеми розвитку туризму в Україні.
8. Зовнішні та внутрішні умови та фактори розвитку національного туризму.
9. Розвиток туризму як фактор забезпечення еколого-економічної безпеки в Україні.
10. Розвиток матеріальної бази національного туризму: санаторно-курортні (оздоровчі) заклади України; створення інфраструктури туристичної індустрії для забезпечення потреб внутрішнього та міжнародного туризму.
11. Статистичний аналіз окремих показників розвитку туристичної діяльності в Україні в умовах воєнного стану.

**Перелік рекомендованих джерел, необхідних для виконання завдань
практичного заняття**

1. Всесвітня туристична організація: веб-сайт. URL: <https://www.unwto.org/> (дата звернення: 09.01.2023).
2. Державна служба статистики України: веб-сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 09.01.2023).
3. Державне агентство розвитку туризму : веб-сайт. URL: <https://www.tourism.gov.ua/> (дата звернення: 09.01.2023).
4. Національна туристична організація України : веб-сайт. URL: <https://www.ntoukraine.org/> (дата звернення: 09.01.2023).
5. Національний банк України: веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 09.01.2023).
6. Світовий банк в Україні : веб-сайт. URL: <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine> (дата звернення: 09.01.2023).
7. Туристичний барометр України. URL: <https://www.ntoukraine.org/assets/files/ntou-statistics-barometer-2019.pdf> (дата звернення: 09.01.2023).
8. Туристичний барометр України 2020. URL: <https://www.ntoukraine.org/assets/files/ntou-statistics-barometer-2020.pdf> (дата звернення: 09.01.2023).

Змістовий модуль 2. Стратегічні напрями розвитку національного туризму

Практичне заняття № 3. Стратегічне планування розвитку національного туризму та туристичних дестинацій

Мета: формування навичок стратегічного планування розвитку національного туризму та туристичних дестинацій, розробки стратегічного плану розвитку туристичної сфери міста, розробки стратегічних та оперативних цілей розвитку туристичної дестинації.

Завдання практичного заняття

Завдання № 1. Для одного із пріоритетних заходів розвитку туризму в Україні згідно варіанту (див. табл. 3.1) розробити план реалізації заходу, зазначивши етапи процесу, головні цілі та кінцеві результати заходу, здійснити опис нормативно-правового регулювання, доступності, брендингу, маркетингу, конкурентоспроможності, інвестицій та загальних умов ведення бізнесу відповідно до категорії, визначити відповідальність за реалізацію заходу, спрогнозувати орієнтовні витрати та можливі джерела фінансування.

Таблиця 3.1

Розподіл варіантів

<i>Номер здобувача освіти у списку академічної групи</i>	<i>Назва пріоритетного заходу розвитку туризму в Україні</i>	<i>Назва категорії</i>
1	Розбудова національної туристичної організації	Нормативно-правове регулювання
2	Реорганізація управління туризмом на регіональному та місцевому рівнях	Нормативно-правове регулювання
3	Удосконалення законодавчої бази, що регулює туризм	Нормативно-правове регулювання
4	Удосконалення статистики у сфері туризму	Нормативно-правове регулювання
5	Програма модернізації ділового туризму й турів вихідного дня як продуктів	Нормативно-правове регулювання
6	Розвиток туристичної транспортної системи	Доступність
7	Підвищення доступності транспорту	Доступність
8	Розвиток бренда українського туризму	Брендинг
9	Інфраструктура бренда для популярних регіонів і дестинацій	Брендинг
10	Маркетинговий план для туристичної галузі	Маркетинг
11	Маркетингові плани для ключових дестинацій та регіонів	Маркетинг

12	Національна туристично-інформаційна та дорожня розмітка	Конкурентоспроможність
13	План створення туристично-інформаційних центрів	Конкурентоспроможність
14	Національна програма розвитку інфраструктури культурно-пізнавального туризму	Конкурентоспроможність
15	Створення фінансових можливостей для МСБ у сфері туризму	Інвестиції та загальні умови ведення бізнесу

Завдання № 2. Ситуаційне завдання.

Опис ситуації

Умань – місто в Україні, адміністративний центр Уманського району Черкаської області. Розташоване на Придніпровській височині на обох берегах річки Уманка (притока Ятрані) за 186 км на південний захід від міста Черкаси. Історично знаходиться на межі Поділля та Наддніпрянської України. Важливий осередок Східного Поділля. Населення становить 81 525 осіб (станом на 1 січня 2022 р.).

На думку історика-сходознавця Омеляна Пріцака назва міста Умань походить від слова «куман», представника народу половців, які населяли південно-українські степи у добу Київської Русі. За іншою версією назва міста є похідною від назви річки Уманка.

У північній частині міста Умань, обабіч річки Кам'янки, розташований Софіївський парк. Національний дендрологічний парк «Софіївка», або Софіївський парк, – шедевр світового садово-паркового мистецтва кінця XVII – початку XIX століть. Щорічно його відвідують близько 150 тисяч людей (граничнодопустима, науково обґрунтована норма відвідування – 500 тисяч на рік). Площа – 179,2 га.

Крім екскурсій, в парку можна поплавати на поромі, гондолі, пропливти на човні підземною річкою Ахерон, прокататися на конях, як верхи, так і в екіпажі, сфотографуватися у строях, які були модні у XIX столітті, покататися

на катамаранах і веслових човнах. До послуг відвідувачів фотографи, що роблять фото за 5 хвилин.

На території парку та біля входів до нього продаються численні сувеніри, книги з історії Умані і Софіївського парку, працюють лотки швидкого харчування.

У 2019 році місто Умань вперше взяло участь у міжнародній виставці Ukraine International Travel&Tourism. На спільному виставковому стенді туристичних принад Черкащини Умань зайняла чільне місце.

Умань розвивається як фестивальне місто. Практично кожного місяця в місті відбуваються різноманітні фестивалі та культурно-мистецькі заходи, долучитися до яких зможе кожен охочий (традиційні фестивалі фарб та повітряних куль «Uman Holi Dance» та «Монгольф'єрія», етнофестиваль «Шіді Ріді»).

Туризм є одним із ключових напрямків розвитку міста Умань, яке володіє усіма передумовами для перетворення на туристичне місто європейського рівня.

Завдання. Розробити стратегічний план розвитку туристичної сфери міста Умань.

Завдання № 3. Ситуаційне завдання.

Опис ситуації

Кам'янець-Подільська фортеця – фортеця у місті Кам'янець-Подільський (Хмельницької області України). Відома з XIV століття як частина оборонної системи міста Кам'янець, колишньої столиці Подільського князівства XIV–XV ст., Подільського воєводства XV–XVIII ст., а далі Подільської губернії (1793–1925 рр.). Фортеця є складовою частиною Національного історико-архітектурного заповідника «Кам'янець», що належить до «7 чудес України».

Зазнавши протягом століть різноетнічних впливів, серед яких особливо сильним і тривалим був польський, місто на початку XX ст. стало одним із центрів українського культурного відродження. 1906 року тут постало перше в

краї подільське українське товариство «Просвіта». В 1919–1920 роках Кам'янцю судилося стати на деякий час столицею Української Народної Республіки – тут перебував уряд Української Народної Республіки та дислокувалися її військові сили.

Відомий нині далеко за межами країни історико-архітектурний заповідник «Кам'янець» було створено у травні 1977 року. Статус національного йому надано 1998 року Указом Президента України. Завершено підготовку матеріалів для остаточного включення Кам'янця до Списку Всесвітньої спадщини, що сприятиме його збереженню та перетворенню на один із найбільших в Україні центрів міжнародного туризму.

Завдання. Розробити стратегічні та оперативні цілі розвитку туристичної дестинації Кам'янець-Подільська фортеця.

Перелік контрольних питань для встановлення рівня знань та порядку проведення практичного заняття

1. Стратегічні цілі розвитку національного туризму.
2. Удосконалення нормативно-правової бази сфери національного туризму.
3. Сутність процесу стратегічного планування розвитку туризму.
4. Принципові положення формування цілісного стратегічного плану розвитку туризму.
5. Специфіка стратегічного планування розвитку туризму на різних рівнях.
6. Характеристика етапів розробки стратегічного плану.
7. Розробка стратегії як важлива умова розвитку туристичної дестинації.
8. Фактори впливу на процес стратегічного управління розвитку локальної туристичної дестинації.
9. Специфічні особливості стратегічного планування розвитку туристичної дестинації.
10. Характеристика етапів стратегічного планування розвитку туристичної дестинації.
11. Особливості визначення стратегічних та оперативних цілей розвитку туристичної дестинації.

12. Особливості здійснення моніторингу та оцінки результатів впровадження стратегічного плану розвитку туристичної дестинації.

***Перелік рекомендованих джерел, необхідних для виконання завдань
практичного заняття***

1. Концепція Державної цільової програми розвитку галузі туризму «Мандруй Україною» до 2026 року. Проект. URL: <https://bit.ly/3jWdMGB> (дата звернення: 09.01.2023).

2. Корж Н. В., Басюк Д. І. Управління туристичними дестинаціями : підручник. Вінниця: «ПП«ТД Едельвейс і К», 2017. 322 с.

3. Проект Стратегії розвитку туризму та екосистеми паломництва в м. Умань. URL: <https://uman-rada.gov.ua/index.php/ekonomika/ekonomichniy-visnyk/item/17838-proiekt-stratehii-rozvytku-turyzmu-ta-ekosystemy-palomnytstva-v-m-uman> (дата звернення: 09.01.2023).

4. Стратегічний план підвищення конкурентоспроможності та економічного розвитку міста Кам'янець-Подільського. URL: <https://kam-pod.gov.ua/files/Ekonomika/Ekonomika-mista/sp.pdf> (дата звернення: 09.01.2023).

Практичне заняття № 4. Кластерний підхід у стратегічному управлінні туристичними дестинаціями

Мета: формування знань щодо кластерного підходу в стратегічному управлінні туристичними дестинаціями.

Завдання практичного заняття

Завдання № 1. Здійснити аналіз створеної в травні 2018 року ініціативи «Туристичні кластери 300+», яка включає в себе програму стійкого розвитку туризму в регіонах України, що базується на індивідуальному підході та передбачає проведення ряду заходів в рамках реалізації Угоди про співпрацю між ЄС та Україною (Розділ 16) і враховує передові європейські практики з розвитку сільських територій, а також запровадження ETIS (системи індикаторів стійкого туризму).

Завдання № 2. Здійснити аналіз однієї із діючих кластерних ініціатив у регіонах (на вибір здобувача освіти) за поданими пунктами.

1. Аналіз назви дестинації. Назва має спонукати туриста до дії, приваблювати, інтригувати. Дати відповідь на питання: «Чи відповідає назва дестинації ключовим атракціям?».

2. Визначити тип кластера з одночасним обґрунтуванням відповіді.

3. Обґрунтувати стадію розвитку (можливу модель розвитку) туристичної дестинації.

4. Управління і самоорганізація кластера. Охарактеризувати форму взаємодії та кооперації в кластері, наявність стратегічних програм розвитку, наявність спільних заходів для розвитку кооперації зв'язків учасників кластера.

5. Охарактеризувати потенційні туристичні ринки дестинації. Звернути увагу на наявність провідної теми дестинації та існуючих підтем для найкращого наближення дестинації до цінностей туристів.

6. Охарактеризувати передумови, ресурси і компетентності в дестинації, що були сформовані для створення туристичного кластера. Наявність «унікальних ресурсів, торговельних пропозицій». Чи є основа для міфологізації? Наявність комунікацій, спонсорів для розвитку цієї території.

7. Кооперація та обмін інформацією. За чиїх ініціатив здійснюється просування дестинації? Наявність стратегічних документів сталого розвитку туризму. Досвід спільних заходів. Ступінь використання інформаційних технологій. Наявність організацій, готових до кооперації, тобто пропозиції своїх послуг для розширення комплексного турпродукту.

8. Освіта, тренінг, якість. Наявність структур, що можуть організовувати семінари і тренінги, надавати експертів, залучати фахівців у сфері іміджмейкерства, інформаційних технологій, стратегічного менеджменту, аналітиків.

Аналіз представити у вигляді презентації та есе.

Перелік пропонованих до аналізу туристичних кластерів:

– Волинський туристичний кластер (Волинська область);

- Кам’янець (Хмельницька область);
- Бойківський колорит (Івано-Франківська область);
- Мальовнича Бережанщина (Тернопільська область);
- Кам’янецький дивокрай (Хмельницька область);
- Посулля (Сумська область);
- Райхенбах (Львівська область);
- Туристичний кластер України (Вінницька область);
- Львівський кластер медичного туризму (Львівська область);
- Азовський обласний туристичний кластер Чорна перлина (Донецька область);
- Обласний туристичний кластер (Полтавська область);
- Славутич (Київська область);
- Азовський туристичний кластер (Запорізька область);
- Туристичний кластер Трускавець (Львівська область);
- Фрумушика-нова (Одеська область);
- Оберіг (Хмельницька область);
- Південне туристичне кільце (складається із 12 міст Одеської, Миколаївської, Херсонської областей та АР Крим: Ізмаїл, Балта, Вознесенськ, Білгород-Дністровський, Чорноморськ, Гола Пристань, Олешки, Генічеськ, Алушта, Ялта, Судак, Феодосія);
- Гоголівські місця Полтавщини (Полтавська область);
- Подільсько-Буковинський туристичний кластер (трьома головними містами Поділля та Буковини є Кам’янець-Подільський, Чернівці та Хотин);
- ГорбоГори (Львівська область);
- Західна Черкащина (Черкаська область);
- Вишгород (Київська область).

Перелік контрольних питань для встановлення рівня знань та порядку проведення практичного заняття

1. Принципи сталого розвитку туризму.

2. Вимоги щодо менеджменту туристичної дестинації.
3. Основні критерії відбору дестинації для формування на її території туристичного кластера.
4. Принципи розвитку туристичного кластера.
5. Класифікаційні ознаки туристичних кластерів.
6. Стадії розвитку туристичних кластерів.
7. Форми підтримки кластерних структур у сфері туристичної діяльності.
8. Характеристика етапів формування регіонального туристичного кластера.
9. Технологія створення туристичних кластерів на рівні районів та атракцій.
10. Особливості процесу управління організаціями туристичного бізнесу в туристичному кластері.

***Перелік рекомендованих джерел, необхідних для виконання завдань
практичного заняття***

1. Давиденко І. В. Туристичні кластери як напрям регулювання туристичного бізнесу. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 28-1. С. 68–72.
2. Кайлюк Є. М., Андрєєва В. М., Гриненко В. В. Стратегічний менеджмент : навчальний посібник. Харківська національна академія міського господарства. Х. : ХНАМГ, 2010. 278 с.
3. Комліченко О. О., Ротань Н. В. Стратегічне управління регіональним розвитком туризму на основі кластерного підходу. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Економічні науки*. 2015. Випуск 10. Частина 3. С. 101–105.
4. Корж Н. В., Басюк Д. І. Управління туристичними дестинаціями : підручник. Вінниця: «ПП«ТД Едельвейс і К», 2017. 322 с.
5. Мазур В. С., Галько О. В. Туристичний кластер – інструмент регіонального розвитку та економічного зростання. *Стратегія економічного розвитку України*. 2022. № 50. С.134–149.
6. Миронов Ю. Б. Туристичний кластер як прогресивна модель розвитку туризму в регіоні. *Стратегічні пріоритети розвитку внутрішньої торгівлі*

України на інноваційних засадах : матеріали Міжнар. наук.-практ. конференції (м. Львів, 2–3 листопада 2017 р.). Львів: Видавництво ЛТЕУ, 2017. 360 с. С. 142.

7. Семенова М. В. Туристичний кластер як інноваційний інструмент підвищення конкурентоспроможності туристичної галузі. *Сучасні проблеми розвитку права та економіки в інноваційному суспільстві* : зб. наук. пр. за матеріалами II Інтернет-конференції, 29 листопада 2019 р. Харків : НДІ ПЗІР НАПрНУ. С. 167–172.

8. Сумець О. М. Стратегічний менеджмент : підручник. Харків : ХГУВС, 2021. 208 с.

9. Тимчишин-Чемерис Ю. В. Туристичний кластер – форма розвитку та успіху туристичної діяльності регіону. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2015. Вип. 4. С. 44–57.

Практичне заняття № 5. Управління маркетингом туристичних дестинацій

Мета: формування навичок управління маркетингом туристичних дестинацій; визначення особливостей формування туристичного іміджу туристичних дестинацій; визначення заходів щодо просування туристичного бренду дестинацій.

Завдання практичного заняття

Завдання № 1. Здійснити SWOT-аналіз розвитку туризму та рекреації в одній із адміністративних областей України (на вибір здобувача освіти). Результати представити у вигляді таблиці (див. табл. 5.1). Запропонувати заходи, які можна застосувати для більш ефективного просування області на ринку туристичних послуг. Визначити особливості формування туристичного іміджу області та обласного центру.

**SWOT-аналіз розвитку туризму та рекреації
адміністративної області України**

<i>Сильні сторони</i>	<i>Слабкі сторони</i>
<i>Можливості</i>	<i>Загрози</i>

Завдання № 2. Дослідити один із туристичних вебсайтів України (на вибір здобувача освіти). Перерахувати його особливості. Що Ви вважаєте перевагами і недоліками цього вебсайту? Які функції з точки зору маркетингових комунікацій та комунікаційних властивостей він виконує?

Перелік пропонованих до дослідження туристичних вебсайтів подано в Додатку А.

Завдання № 3. Проаналізувати контент вебсайтів національних природних парків України, зокрема їх логотипи та поточне позиціонування. Визначити роль та значення брендингу природоохоронної території як туристичної дестинації у процесі формування його атрактивності. Проаналізувати основні інструменти та досвід туристичного брендингу українських національних природних парків. Запропонувати заходи щодо просування туристичного бренду одного із національних природних парків України (на вибір здобувача освіти).

Перелік пропонованих до аналізу вебсайтів національних природних парків України подано в Додатку Б.

***Перелік контрольних питань для встановлення рівня знань та
порядку проведення практичного заняття***

1. Сутність та цілі маркетингу туристичної дестинації.
2. Характеристика етапів просування туристичної дестинації.
3. Основні елементи системи позиціонування та просування туристичної дестинації.
4. Принципи успішного стратегічного маркетингу туристичної дестинації.

5. Інструменти реалізації стратегічних маркетингових заходів у сфері туризму.

6. Особливості маркетингу туристичних дестинацій за допомогою Інтернету.

7. Основні характеристики сайтів дестинацій, які забезпечують його маркетингову функцію на туристичному ринку.

8. Компоненти просування турпродукту дестинації в інформаційній структурі мережі Інтернет.

9. Функції сайтів туристичних дестинацій.

10. Методологія аналізу комунікаційних властивостей вебсторінок туристичних дестинацій.

***Перелік рекомендованих джерел, необхідних для виконання завдань
практичного заняття***

1. Гродзинська О. І., Нездоймінов С. Г., Гусєва О. В., Замкова А. В. Основи рекреалогії (економіко-екологічний та маркетинговий аспект) : навчальний посібник. К. : «Центр учбової літератури», 2021. 264 с.

2. Корж Н. В., Басюк Д. І. Управління туристичними дестинаціями : підручник. Вінниця: «ПП«ТД Едельвейс і К», 2017. 322 с.

3. Летуновська Н. Є., Люльов О. В. Маркетинг у туризмі : підручник. Суми : Сумський державний університет, 2020. 270 с.

4. Писаренко В. В., Багорка М. О. Стратегічний маркетинг : навчальний посібник. Дніпро, 2019. 240 с.

5. Сеньків М., Мелянчук Я. Туристичний брендинг національних природних парків Львівської області. *Економіка та суспільство*, 2022 (39).

<https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-71>

Змістовий модуль 3. Регіональні аспекти стратегії розвитку туризму в Україні

Практичне заняття № 6. Ресурсно-рекреаційне районування України в контексті стратегічного розвитку туризму

Мета: формування знань щодо стратегічного розвитку туризму ресурсно-рекреаційних районів України.

Завдання практичного заняття

Здійснити аналіз стратегічного розвитку туризму ресурсно-рекреаційного району України згідно варіанту (див. табл. 6.1) за поданим планом.

План аналізу стратегічного розвитку туризму ресурсно-рекреаційного району

1. Фізико-географічне положення, природно-рекреаційні та історико-культурні ресурси ресурсно-рекреаційного району.
2. Ключові ресурси та туристичні пам'ятки.
3. Туристичні центри, перспективні інвестиційно-інноваційні проєкти ресурсно-рекреаційного району.
4. Ключові дестинації та продукти.
5. Стратегічні напрями розвитку туризму ресурсно-рекреаційного району.

Таблиця 6.1

Розподіл варіантів

<i>Номер здобувача освіти у списку академічної групи</i>	<i>Назва ресурсно-рекреаційного району</i>
1, 6, 11	Причорноморський (АР Крим, Одеська, Миколаївська і Херсонська області)
2, 7, 12	Карпатсько-Подільський (Закарпатська, Львівська, Івано-Франківська, Чернівецька, Тернопільська, Хмельницька та Вінницька області)
3, 8, 13	Полісько-Столичний (Волинська, Рівненська, Житомирська, Київська,

	Чернігівська, Полтавська, Черкаська області)
4, 9, 14	Харківський (Харківська і Сумська області)
5, 10, 15	Придніпровсько-Донецький (Дніпропетровська, Запорізька, Кіровоградська, Донецька і Луганська області)

Перелік контрольних питань для встановлення рівня знань та порядку проведення практичного заняття

1. Туристсько-рекреаційна регіоналізація території України.
2. Туристичний потенціал регіонів України.
3. Основні ресурсно-рекреаційні домінанти регіонів України.
4. Причорноморський ресурсно-рекреаційний район в контексті стратегічного розвитку туризму.
5. Карпатсько-Подільський ресурсно-рекреаційний район в контексті стратегічного розвитку туризму.
6. Полісько-Столичний ресурсно-рекреаційний район в контексті стратегічного розвитку туризму.
7. Харківський ресурсно-рекреаційний район в контексті стратегічного розвитку туризму.
8. Придніпровсько-Донецький ресурсно-рекреаційний район в контексті стратегічного розвитку туризму.

Перелік рекомендованих джерел, необхідних для виконання завдань практичного заняття

1. Бейдик О. О. Рекреаційні ресурси України : навч. посібник. 3-тє вид., перероб. і доп. Київ : Альтерпрес, 2011. 462 с.
2. Бейдик О. О. Україна: стратегія розвитку національного туризму : навчальний посібник. К., 2009.
3. Любіцева О. О., Панкова Є. В., Стафійчук В. І. Туристичні ресурси України : навч. посіб. Київ : Альтерпрес, 2007. 369 с.
4. Рекреаційно-туристичні ресурси України з основами туристичного ресурсознавства : навчальний посібник / Н. О. Алєшугіна, О. В. Барановська,

М. О. Барановський, О. О. Зеленська, І. В. Смаль, І. М. Філоненко. Чернігів : Вид-во ЧНТУ, 2015. 492 с.

5. Ярмоменко С. Г. Туристичні ресурси України : навчальний посібник. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 472 с.

Практичне заняття № 7. Програмно-цільовий підхід до реалізації державної регіональної політики у сфері туризму в Україні

Мета: формування знань щодо програмно-цільового підходу до реалізації регіональної політики у сфері туризму в Україні; формування навичок розробки проєкту програми розвитку туризму на території об'єднаної територіальної громади.

Завдання практичного заняття

Завдання № 1. Здійснити аналіз програмування розвитку туризму ресурсно-рекреаційного району України згідно варіанту (див. табл. 7.1).

Таблиця 7.1

Розподіл варіантів

<i>Номер здобувача освіти у списку академічної групи</i>	<i>Назва ресурсно-рекреаційного району</i>
1, 6, 11	Карпатсько-Подільський (Закарпатська, Львівська, Івано-Франківська, Чернівецька, Тернопільська, Хмельницька та Вінницька області)
2, 7, 12	Полісько-Столичний (Волинська, Рівненська, Житомирська, Київська, Чернігівська, Полтавська, Черкаська області)
3, 8, 13	Придніпровсько-Донецький (Дніпропетровська, Запорізька, Кіровоградська, Донецька і Луганська області)
4, 9, 14	Причорноморський (АР Крим, Одеська, Миколаївська і Херсонська області)
5, 10, 15	Харківський (Харківська і Сумська області)

Завдання № 2. Розробити проєкт програми розвитку туризму на території об'єднаної територіальної громади (за місцем проживання або на вибір здобувача освіти) на найближчі 5 років.

Структура проєкту програми розвитку туризму на території об'єднаної територіальної громади

1. Загальні положення.
2. Мета й основні завдання.
3. Шляхи та засоби розв'язання проблеми.
4. Фінансування програми.
5. Очікувані результати виконання програми.
6. Координація та контроль за ходом виконання програми.
7. Основні заходи з реалізації програми (зміст заходу, фінансування по роках, виконавці).

Перелік контрольних питань для встановлення рівня знань та порядку проведення практичного заняття

1. Інструменти реалізації потенціалу розвитку туризму регіонів України.
2. Державні, національні програми розвитку основних туристичних дестинацій.
3. Програми розвитку окремих видів туризму.
4. Регіональні програми розвитку туризму.
5. Місцеві програми розвитку туризму.
6. Міські цільові програми розвитку туризму.
7. Розробка регіональних та місцевих програм розвитку туризму.
8. Характеристика регіональних стратегій розвитку туризму в Україні.
9. Характеристика місцевих стратегій розвитку туризму в Україні.

Перелік рекомендованих джерел, необхідних для виконання завдань практичного заняття

1. Дишловий І. Програмно-цільовий метод як інструмент управління розвитком рекреаційно-туристичних регіонів : зб. наук. пр. Одеса : ІПРЕЕД НАН України, 2010. Вип. 41. С. 77–88.

2. Чичкалюк Т. Застосування програмно-цільового методу як ефективного інструменту управління розвитком рекреаційно-туристичного регіону. *Вісник Черкаського університету*. 2015. № 12 (345). С. 133–136.

3. Щепанський Е. Програмно-цільовий метод державного регулювання розвитком туристично-рекреаційної сфери. *Університетські наукові записки*. 2017. № 64. С. 10–22.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бібліотека Волинського національного університету імені Лесі Українки : веб-сайт. URL: <https://library.vnu.edu.ua/> (дата звернення: 09.01.2023).
2. Біла С. Стратегічні пріоритети розвитку туристичних послуг в Україні та перспективи підвищення їх конкурентоспроможності на світовому ринку. Стратегія розвитку України. 2016. № 1. С. 17–23.
3. Все про туризм. Туристична бібліотека : веб-сайт. URL: <https://tourlib.net> (дата звернення: 09.01.2023).
4. Джинджоян В. В., Ємельянова М. О., Штонда Г. А. Стратегічне управління розвитком туризму. *Право і суспільство*. 2018. № 6-1. С. 132–137.
5. Дорожня карта конкурентоспроможного розвитку сфери туризму в Україні. URL: <https://www.ntoukraine.org/assets/files/ntou-book-strategic-ebrd-tourismroadmap.pdf> (дата звернення: 09.01.2023).
6. Дядечко Л. П. Економіка туристичного бізнесу : навч. посібник. К. : Центр навчальної літератури, 2010. 224 с.
7. Заворуєва О. С. Організаційно-економічний механізм забезпечення розвитку туристичної галузі України. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Випуск 28-1. С. 218–222.
8. Інститут регіональних досліджень Національної академії наук України : веб-сайт. URL: <http://irr.org.ua> (дата звернення: 09.01.2023).
9. Ісаєнко В. М., Ніколаєв К. Д., Бабікова К. О., Білявський Г. О., Смирнов І. Г. Стратегія сталого розвитку (туристична галузь) : навчальний посібник. К., 2013. 300 с.
10. Кам'янець-Подільська фортеця. URL: <https://bit.ly/2UwV85V> (дата звернення: 09.01.2023).
11. Кібік О. М., Нестерова К. С. Управління туристично-рекреаційним комплексом : практикум. Одеса, 2021. 42 с.

12. Кінаш І. П. Стратегія сталого розвитку туризму : методичні вказівки для самостійного вивчення дисципліни. Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2017. 41 с.
13. Корж Н. В., Басюк Д. І. Управління туристичними дестинаціями : підручник. Вінниця: «ПП«ТД Едельвейс і К», 2017. 322 с.
14. Лужанська Т. Ю. Стратегії розвитку регіональних туристичних дестинацій. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2014. № 2(2). С. 175–180.
15. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського : веб-сайт. URL: <http://www.nbuv.gov.ua> (дата звернення: 09.01.2023).
16. Національний дендрологічний парк «Софіївка». URL: <https://bit.ly/3WYgiL1> (дата звернення: 09.01.2023).
17. Ткаченко Т. І. Сталый розвиток туризму : теорія, методологія, реалії бізнесу. К. : КНТЕУ, 2009. 463 с.
18. Умань. URL: <https://bit.ly/3k3yHYt> (дата звернення: 09.01.2023).

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А1

Перелік туристичних вебсайтів міст та областей України

<i>Назва туристичного вебсайту</i>	<i>URL-адреса вебсайту</i>
Туристичний портал міста Суми	https://visit.sumy.ua/
Мандруй Сумщиною	https://discover.sm.ua/
Чернігівщина туристична	https://chernihivregion.travel/
Офіційний туристичний сайт міста Львова	https://lviv.travel/
Найцікавіші місця. Дрогобич. У ньому вся сіль	https://drogtravel.com/
Луцьк. Туризм	https://www.visitlutsk.com/
Сайт Запорізького обласного туристично-інформаційного центру	http://zotic.zp.ua/
Мандруй Рівненщиною	https://rivne.travel/
Кіровоградщина туристична	https://tourism.kr-admin.gov.ua/?q=#
Івано-Франківщина туристична	https://iftourism.com/
Івано-Франківськ туристичний	https://iftravel.com.ua/
Харківський обласний туристсько-інформаційний центр	https://tourcenter.kh.ua/
Полтавщина туристична	http://poltava-tour.gov.ua/
Культурно-туристичний гід по Херсону	https://go.kherson.ua/
Вінниця туристична	http://tour.vn.ua/
Туристична Хмельниччина	https://turist.km.ua/ua/
Чернівці сіті гід – перший туристичний путівник	http://www.guide.cv.ua/ua/
Волинь унікальна	https://tourism.volyn.ua/
Вітаємо на Закарпатті!	https://zaktour.gov.ua/
Нікополь туристичний	https://visit-nikopol.com/

Перелік універсальних та спеціалізованих туристичних вебсайтів України

<i>Назва туристичного вебсайту</i>	<i>URL-адреса вебсайту</i>
Єдиний інформаційний туристичний портал України для мандрівників Visit Ukraine	https://ukraine.ua/visit/
Туристичний портал Зручно Тревел	https://zручно.travel/?lang=ua
Україна Інкогніта	https://ukrainaincognita.com/
Ukraine IS – Подорожі по Україні	https://www.ukraine-is.com/uk/
Ukrainer: Експедиція Україною – люди, місця, історії	https://ukrainer.net/
Free Travel: Самостійні подорожі	http://freetravel.com.ua/
Онлайн путівник по Україні. Туристичний портал про все	https://ua.igotoworld.com/
Подорожі Україною	https://trip.org.ua/
UA-Travels: мандруй та надихайся	https://ua-travels.in.ua/
Невгамовні Бродяги – Подорожі Україною та Світом	https://brodiahy.org.ua/
Що подивитись в Україні? Унікальні місця країни	https://find-way.com.ua/
КолоКрай. Екскурсії і тури вихідного дня по Україні	https://kolokray.com/uk/
Зелений туризм. Банк даних сільського туризму в Україні	http://ruraltourism.com.ua/
Добре поїхали. Клуб активного та екологічного туризму	https://dobre.club/
Карпатський портал № 1	https://karpaty.rocks/
Покатушки. Велосипедний туризм в Україні	https://pokatushki.kh.ua/
Мандрівник – Самостійний туризм та подорожі	http://samsobi.com.ua/
Світ мандрів – Український туристичний портал	https://travelworld.org.ua/

Перелік вебсайтів національних природних парків України

<i>Назва національного природного парку</i>	<i>URL-адреса вебсайту</i>
НПП «Білобережжя Святослава»	https://www.belosvyat.com.ua/
НПП «Бойківщина»	https://xn--80aace4aefc3afhn7j0h.xn--j1amh/
НПП «Бузький Град»	https://www.buzkiy-gard.org/
НПП «Великий Луг»	http://grandmeadow.org.ua/
Верховинський НПП	https://verkhovynskyi-park.in.ua/
Вижницький НПП	https://vyzhnytskyi-park.in.ua/
Галицький НПП	https://www.halychpark.if.ua/
Гетьманський НПП	http://www.getmanski.info/index.php/ukr/
НПП «Голосіївський»	https://nppg.gov.ua/
НПП «Гомільшанські ліси»	https://gomilsha.org.ua/
НПП «Гуцульщина»	https://nnph.kosiv.org.ua/
НПП «Дермансько-Острозький»	https://npp-derman-ostroh.wixsite.com/nppdo
Деснянсько-Старогутський НПП	http://www.nppds.inf.ua/
НПП «Залісся»	https://zalissia-park.in.ua/
НПП «Зачарований край»	https://nppzk.info/golovna.html
Ічнянський НПП	http://ichn-park.in.ua/
НПП «Кармелюкове Поділля»	http://karmelukove.com/
Карпатський НПП	https://karpatskyi-park.in.ua/
НПП «Кремінські ліси»	https://608004bb99edd.site123.me/
НПП «Мале Полісся»	http://malepolisja.in.ua/
Мезинський НПП	https://mezinpark.com.ua/
Нижньодніпровський НПП	http://nppn.org.ua/
Нижньодністровський НПП	https://dnisterpark.wordpress.com/
НПП «Північне Поділля»	https://park-podillya.com.ua/
НПП «Подільські Товтри»	https://www.npptovtry.org.ua/
НПП «Прип'ять-Стохід»	http://www.pripyat-stohid.com.ua/
НПП «Пирятинський»	http://www.npp-p.org.ua/
НПП «Святі Гори»	https://npp-svyatygory.com.ua/
НПП «Синеvir»	https://synevyr-park.in.ua/
НПП «Синьогора»	https://www.synyogora.com/
НПП «Сколівські Besкиди»	https://skole.org.ua/
Ужанський НПП	https://uzhanskyi-park.in.ua/
Ківерцівський НПП «Цуманська Пуща»	https://knpp.com.ua/
НПП «Черемоський»	https://xn--e1aajedlonm8c5c.xn--j1amh/
Шацький НПП	http://shpark.com.ua/
Яворівський НПП	https://yavorivskyi-park.in.ua/

Навчально-методичне видання

Безсмертнюк Тарас Петрович

Стратегія розвитку національного туризму

Методичні рекомендації до практичних занять

Видання друкується в авторській редакції

Друк ПП Іванюк В. П.
43021, м. Луцьк, вул. Винниченка, 65.
Свідоцтво Держкомінформу України
ВЛн № 31 від 04.02.2004 р.